Tétényi-fennsík

tanösveny

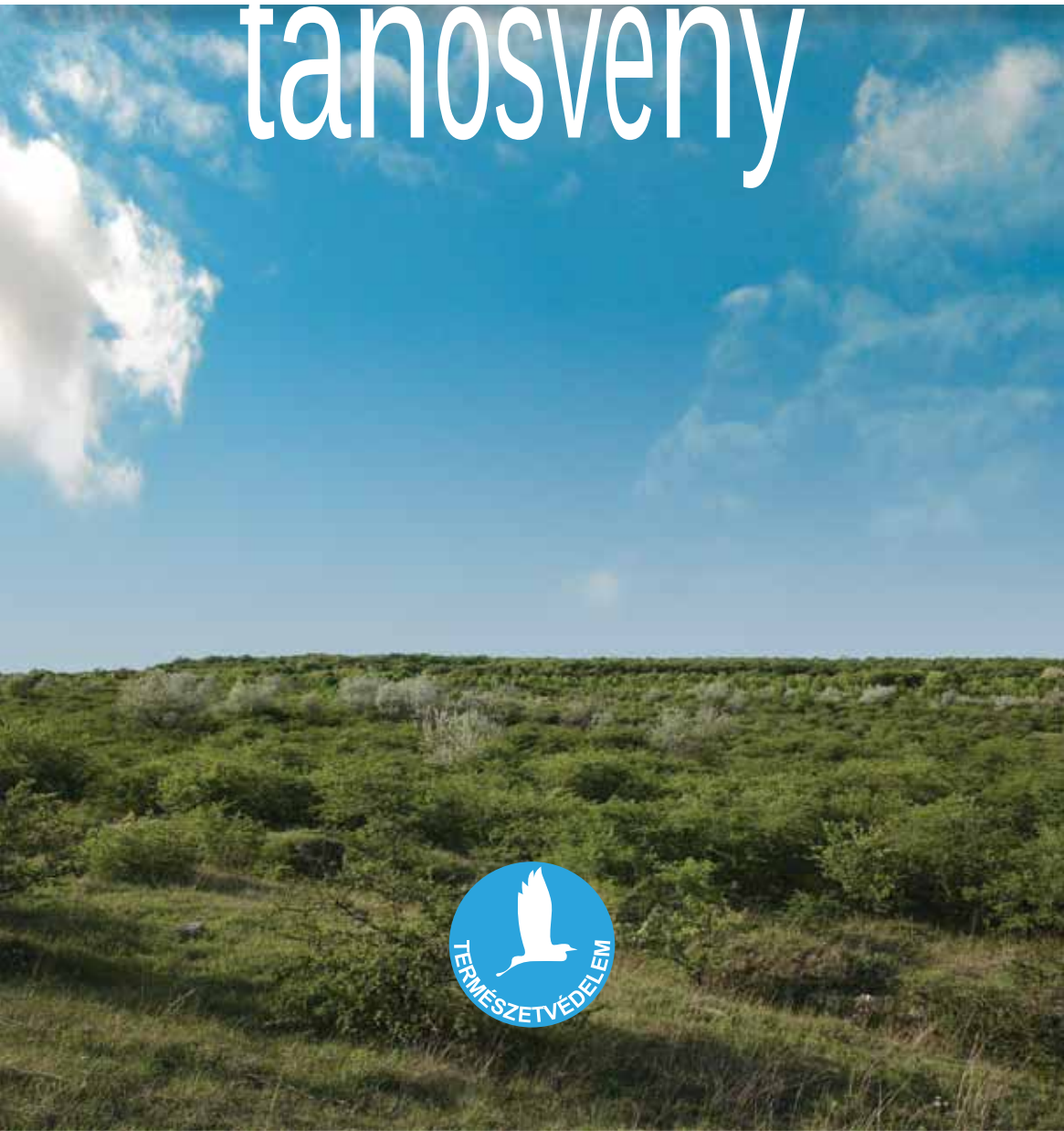

A Tétényi-fennsík tanösvény térképvázlata

Tétényi-fennsík Természetvédelmi Terület

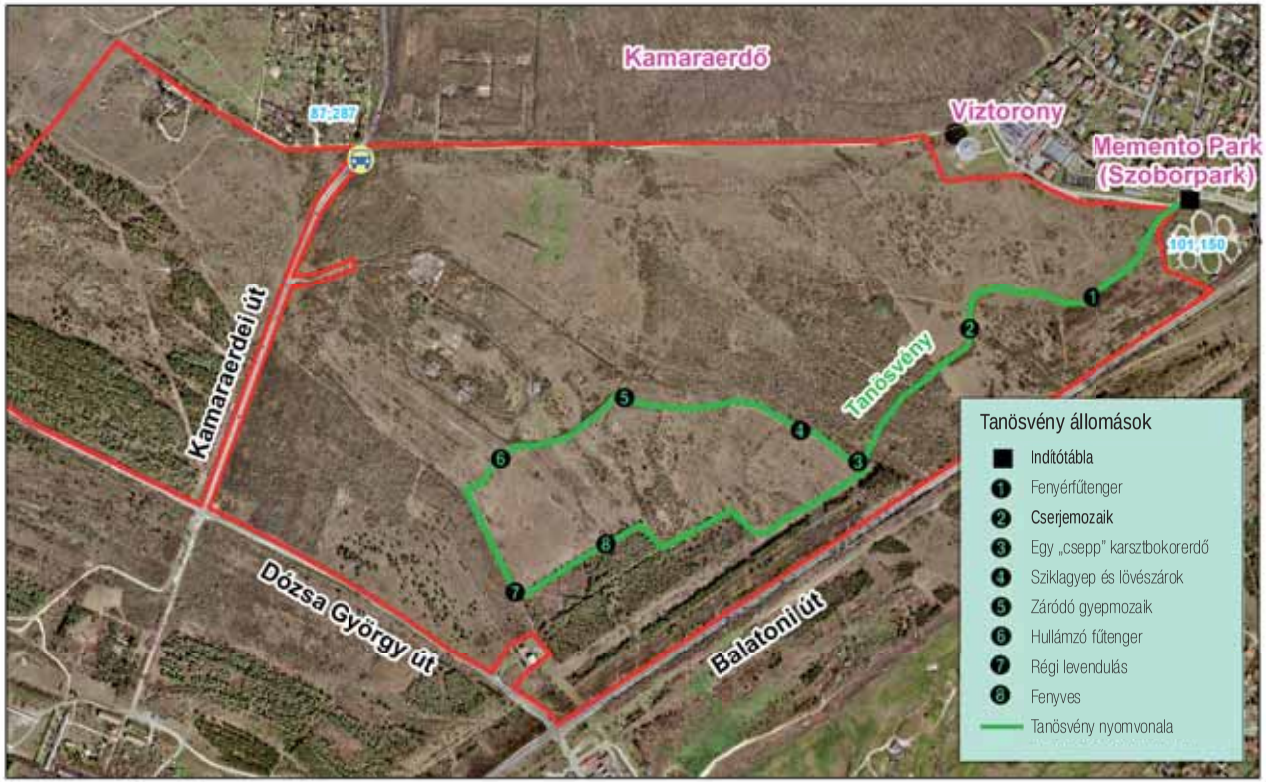

Kedves Látogató!

Köszöntjük a Tétényi-fennsík területén található tanösvényen. Egy kis kirándulásra, terepjárásra hívjuk meg az iskolák tanulóit, tanárait, a turistákat, a családokat és a természetbarátokat tanösvényünkre, amelyet a Tétényi-fennsík központi, helyi védettség alatt álló területén alakítottunk ki.

A tanösvény végigjárása során nemcsak az iskolai tanulmányaink során tanult, talán már egy kicsit megkopott földrajzi, biológiai ismereteinkhez kapunk valós példákat, bizonyítékokat, hanem új ismeretekkel is gazdagodhatunk saját megfigyeléseink alapján. Ismerjük meg együtt a természetet!

A tanösvény bejárása

A terepen a fekete gyíkkal megjelölt tanösvény mentén 8 állomást és 10 ismertető táblát helyeztünk el. Ezekkel kívánjuk a terület élettelen és élő természeti értékeit, az élővilág változása során lejátszódó folyamatokat és az emberi hatásokat bemutatni.

A sétához való felkészüléshez, a terepbejáráson résztvevő korosztály számára átadandó ismeret tervezéséhez kívánunk ezzel a füzettel segítséget nyújtani és nem utolsó sorban a bejárás során útvonalvezetőnek, kalauznak, segítőtársnak javasoljuk.

A 3 km hosszú útvonal bejárása kényelmes tempóban körülbelül 1,5-2 óra. A fennsík élővilága sérülékeny, ezért kérünk téged, hogy a területen ne hagyj semmit, és ne vigyél magaddal mást, csak az élményeidet! Kérjük, hogy a tanösvény nyomvonalát ne hagyd el!

A tanösvény megközelítése

BKK: 101-es vagy 150-es autóbusszal a Memento Park megállóig, onnan gyalog;
87-es vagy 287-es autóbusszal a Dűlő út megállóig, onnan gyalog;
a Kamaraerdő mentén a víztorony irányába.
Volán busszal: a Budapest, Memento Park megállóig.
Autóval: A 7-es (Balatoni) úton a Memento Parkig.

A Tétényi-fennsíkról dióhéjban

A Tétényi-fennsík a Budai-hegység déli előterében helyezkedik el. Önálló kistáj, amelyet északról a Budaörsi-medence, keleten és délen a Duna-völgye határol. Nyugaton a Szidónia-völgy választja el az Érd-Sóskúti-fennsíktól.

A fennsík 100 m magas éles peremmel emelkedik ki a Budaörsi medencéből, majd árkokkal, kisebb mélyedésekkel tagolt felszíne enyhe lejtéssel tart a Duna felé. Átlagos tengerszint feletti magassága 200 m, nyugaton 230 m fölé emelkedik. Keleten és délen töréslépcsőkkel végződik a Duna-völgyében.

A terület a főváros budai oldalát szegélyező „zöld gyűrű" egyik természetvédelmi szempontból kiemelkedően értékes területe. Különösen nagy jelentőséggel bír, hiszen ebben a térségben, a főváros délnyugati kapujában fogytak el a zöldterületek a legnagyobb mennyiségben az elmúlt ötven év során.

A Fővárosi Önkormányzat közgyűlése 1999 nyarán – jelentős társadalmi összefogás eredményeként – természetvédelmi területté nyilvánította a fennsík területének egy 111 hektáros kiterjedésű részét. Ma már – a bővítések eredményeképpen – a teljes védett terület kiterjedése 135 ha. A kezelési, élőhely-rekonstukciós feladatokat a Főváros megbízásából az elmúlt években a Zöld Jövő Környezetvédelmi Egyesület látta el. A védett terület szabadon látogatható, azonban – az élővilág védelmét szem előtt tartva – mindenfajta jármű közlekedése és a technikai sportok végzése tilos!

A terület jelentőségét növeli, hogy „Érd-Tétényi plató" néven az Európai Közösség NATURA 2000 hálózatában „kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület"-ként van jegyezve. A Törökbálinthoz tartozó Nagy-pusztát 2011-ben országos jelentőségű természetvédelmi területté nyilvánították.

Fenyérfűtenger

1. ÁLLOMÁS

A Mementó Park mögül elindulva utunk bolygatott, zavart gyepeken vezet keresztül. Ennek a védőterületnek a feladata az emberi terhelésből eredő károsító hatások tompítása. Itt a növényzetet a sziklagyep-lejtősztyeprét mozaikja jellemzi, néhol **egybibés galagonya** bokrokkal, kisebb **virágos kőris** alkotta facsoportokkal tarkítva. A gyepmozaik jellemző állományalkotói: az **élesmosófű**, a **lappangó sás**, a **magyar rozsnok**, a **pusztai csenkesz** és a **kunkorgó árvalányhaj**. Virágai tavasszal: a **magas gubóvirág**, a **fehéres csüdfű**, a **koloncos legyezőfű**, a **selymes boglárka**. Nyáron: a **budai imola,** az **árlevelű len**, a **kardos peremizs**, a **sárga hagyma**, az **ágas homok liliom**. Ősz elején: a **pézsma hagyma** és az **aranyfürt**. Fokozottan védett növényritkasága a **homoki kikerics**.

A száraz gyepben, zavart helyeken gyakran összefüggő állományokat képez a **fenyérfű**. A leromlási (degradációs) folyamatok többnyire emberi hatások „eredményeként" indulnak meg. Ezek jellemző „tünetei" a gyomfajok megjelenése (pl. az utak mentén a **parlagfű**), a gyepek fajokban való elszegényedése, néhány zavarástűrő növényfaj (ilyen a **fenyérfű** is) eluralkodása. Összefoglalva: a színpompás gyep „eljellegtelenedése". A gyepet figyelve gyakran találkozhatunk a **zebracsiga** csíkos házával. Sokszor látható a gyep fölött vadászva („szitál", azaz szinte lebeg), vagy a virágos kőris fákon üldögélve a **vörös vércse**.

Egy elágazásban balra fordulva gyepes-cserjés mozaikban pillantjuk meg következő állomásunkat.

Fenyérfű *(Botriochloa ischaemum)* ▸

2.
ÁLLOMÁS

Cserjemozaik

Utunk folytatásában spontán, természetes módon cserjésedő gyepeket találunk. Itt nyomon követhető a természetes szukcesszió, azaz a növénytársulások fokozatos időbeni átalakulása. A zárt gyepben a cserjék megjelenése az első mozzanat az erdő kialakulása felé. A cserjék kezdetben mozaikot alkotnak a gyepfoltokkal, később záródnak. A gyepek fajösszetétele lassan megváltozik: cserjés és erdő aljnövényzetet alkotó fajok jelennek meg. A terület leggyakoribb cserjéje az **egybibés galagonya.** A galagonyabokrok mellett jellemzők még: a **sóskaborbolya**, az **ostorménfa** és a különböző **vadrózsa** fajok. Az erdőssztyepek szép pillangósvirágú cserjéje a **pukkanó dudafürt**. A **fagyal** már a tölgyesek jellemző növénye.

A spontán erdősülés folyamatában kialakult cserjések új lehetőséget teremtenek a bokorerdők fajainak elterjedésére. Természetvédelmi szempontból így az alacsony természetességű (jellegtelen, gyomos) gyepfoltokban a cserjésedés többnyire kívánatos, mert növeli a fajgazdagságot. A természetes gyepekben azonban korlátozott mértékű cserje irtásra is sor kerülhet, a sztyepfajokban gazdag tisztásokat ugyanis mindenképp meg kell tartani!

Egybibés galagonya
(Crataegus monogyna)

Ostorménfa
(Viburnum lantana)

Pukkanó dudafürt *(Colutea arborescens)*

Egy sűrű cserjésen keresztülhaladva egy kis emelkedőt megmászva jutunk el a védett terület központi részén található, természetvédelmi szempontból legértékesebb sziklagyep-sztyeprét széléhez.

Sóskaborbolya *(Berberis vulgaris)*

3.
ÁLLOMÁS

Egy „csepp” karsztbokorerdő

A Tétényi-fennsík egykori élővilágát az erdei életközösségek, mészkedvelő tölgyes, karsztbokorerdő együttes jellemezték. A plató sekély, sziklás talaján a karsztbokorerdő foltok váltakoztak a sztyeprét és a sziklagyep foltjaival. Az emberi tájhasználat, a XIX-XX. századra jellemző rét-legelőgazdálkodás a fás növényzet csaknem teljes eltűnéséhez vezetett. Az elmúlt száz évben először a legeltetés, majd a katonai gyakorlótérként való használat is megszűnt. A plató élővilágát alakító erők között ismét döntő lett a természetes környezet. A gyepekben, ahol a talajmélység engedte, megjelentek a cserjék, majd a szukcesszió zsákutcájaként nagy területeken szúrós cser-

A karsztbokorerdő folt kialakulásának folyamata

jékből úgynevezett töviskések alakultak ki. Másutt a cserjék ölelésében meg tudtak telepedni a fák, elsősorban a **virágos kőris** példányai. Ezek fölé nőttek a cserjéknek, körkörösen kijjebb szorították azokat. Kialakultak a sátor alakú állományfoltok, ahol az egy-két fából álló mag körül sűrű, cserjék alkotta gyűrűt figyelhetünk meg. A fák megtelepedésének lehetősége azonban nemcsak a természetes fafajoknak kedvezett, hanem az idegenhonos „gyomfáknak”, mint például a távol-keleti eredetű **bálványfának** is.

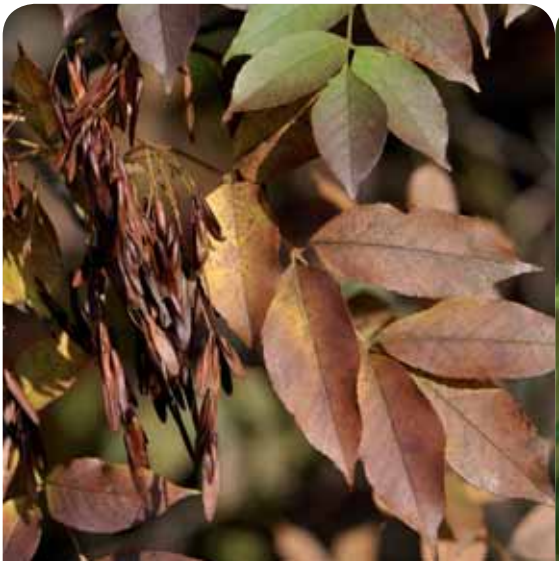

Virágos kőris *(Fraxinus ornus)* ▸

Az itt látható cseppnyi karsztbokorerdő folt közepén egy **virágos kőris** áll, körülötte, alatta megtalálhatók az **egybibés galagonya**, a **fagyal**, a **sóskaborbolya** és a **vadrózsa** bokrai, és sajnos a természetes fajok mellett itt van a **bálványfa** is.

A cserjék és fák alkotta foltok megjelenése nemcsak a növényzet átalakulásához vezetett, hanem az állatvilágot is megváltoztatta. Megjelentek a cserje és lombkoronaszintben fészkelő madarak, a fával, falevéllel táplálkozó rovarok.

*Az ösvény tovább egy lövészárokrendszer mentén folytatódik, útközben érdemes megfigyelni a **ostorménfa**, és a **sóskaborbolya** bokrait, a gyepfoltok mozaikjában az **ágas homokliliom** tömegét, a **borzas vértő** szálas, szőrős levelekből álló tőlevélrózsáit, a **magyar kutyatejet**. A gyepet nézve ráakadhatunk a **szongáriai cselőpók** (hazánk legnagyobb méretű, védett pókja) lakócsöveinek sokszor tízforintos nagyságú bejáratait. Észak felé nézve zárt, **egybibés galagonyából** álló cserjést látunk – „vakvágányra futott" szukcesszió –, amelyben terjed az idegenhonos **keskenylevelű ezüstfa**.*

Borzas vértő
(Onosma visianii)

Tövisszúró gébics
(Lanius collurio)

4.
ÁLLOMÁS

Sziklagyep és lövészárok

A Tétényi-fennsík sziklagyepjei közül csak igen kevés az, amely eredetinek mondható. A többség másodlagos, azaz az emberi tevékenység során felszínre került sziklafelületen, vagy alapkőzet törmeléken kialakult állomány. A platón a katonai tevékenység számos olyan területet eredményezett, ahol talajréteg teljesen eltűnt és sziklafelület vagy kőzettörmelék került a felszínre. Ilyenek a több helyen is látható lövészárkok, lövészteknők. Az itt látható lövészárkok története az 1920-as évekig vezethető vissza.

A legrégibb árkokban még a „budaörsi csata" néven ismerté vált ütközet katonái lapultak, amikor 1921 őszén IV. Károly megpróbálta a magyar királyi cím visszaszerzését. Az árokrendszert azóta használták a II. világháborúban és utána is, egészen a nyolcvanas évekig katonai kiképzések alkalmával. Ezeken a területeken az emberi tevékenység befejezése után indult újra a természetes szukcesszió. A nyílt sziklagyepek a növényzet záródásához, végső soron, a hazai klímán a lombhullató erdő kialakulásához vezető szukcesszió egy korai állomását jelentik. A növényzet a kőzettörmelék, vagy szikla felületét csak részben takarja. A növények között jellemzőek a telepes szerveződésű növények, a **mohák** és a **zuzmók**. Ez utóbbi csoport képviselői egy **fonalas gomba** (tömlősgomba) és egy **kékbaktérium** vagy **zöldalga** kölcsönösen előnyös együttélésének, szimbiózisának az eredményei: két élőlény által együttesen kialakított telepes szerveződésű önálló megjelenési formák. A hajtásos, azon belül is a virágos növényeket csomókban megjelenő pázsitfüvek, pl. **deres csenkesz**, **csinos árvalányhaj**, sások, pl. **fényes sás**, **lappangó sás**, kisebb „párnákat" képző lágy szárú növények, pl. **magas gubóvirág**, **csabaíre**, **hegyi gamandor**, **homoki pimpó**, alacsonynövésű, szétterülő hajtásrendszerű törpecserjék (rácscserjék) pl. **naprózsa**, valamint vízraktározásra berendezkedett pozsgások, pl. **borsos varjúháj** képviselik. Az ilyen nyílt helyeken sokszor sütkérezik a **pannon gyík**, amely menekülésekor apró lábait nem

Bikapók
(Eresus cinnabarinus) ▶

használja, azokat teste mellé szorítva kígyóként siklik el. Szintén az ilyen helyeken leshető meg a **rézsikló**, amely nem összetévesztendő a viperákkal. A kövek között vadászik egyik legszebb védett pókfajunk, a **bikapók**. A nőstény bársonyfekete, míg a hím potroha piros, rajta négy fekete folt van. Az állatok lába fekete, az ízeknél fehér mandzsettát visel, a hímeknél a hátsó lábak töve szintén piros.

Homoki pimpó
(Potentilla arenaria)

Őszmoha
(Grimmia pulvinata)

Rézsikló *(Coronella austriaca)*

A növények alkotta foltok között kibukkanó sziklafelületek, törmelékdarabok az alapkőzetről adnak információt. A felszínre került üledékes kőzet a Pannon-tengerben élő meszes vázú állatok, csigák, kagylók nyomait őrzik. A fennsík fő tömbjét alkotó, középső miocénben kialakult, 11-13 millió éves szarmata mészkő mellett az északi peremen, a felszínen megtalálható a néhány millió évvel idősebb lajtamészkő és az alsó miocénben, közel 17 millió évvel ezelőtt képződött kárpáti kavics és homok is. A fennsíkot alkotó mészkőtípusok karsztos formákban szegények, mállásukkal, darabolódásukkal sokban hasonlítanak a dolomithoz. Ezért az itt kialakult gyepekben az északi szomszédságban elhelyezkedő budaörsi dolomit kopárokkal azonos növényfajok is megtalálhatók.

Schafarzik, Vendl (1929) és Csontos (2001) nyomán

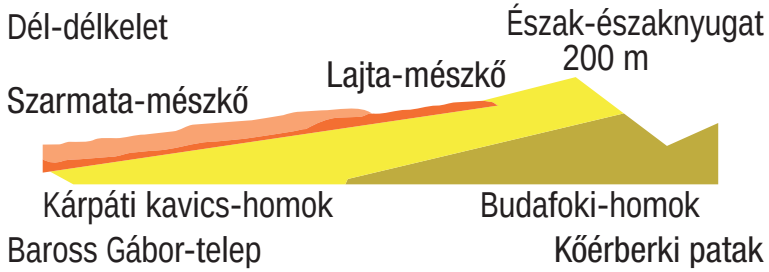

Pannon gyík *(Ablepharus kitaibelii fitzingeri)*

Lappangó sás *(Carex humilis)*

Utunk továbbra is a lövészárokrendszer peremén fut. Útközben megfigyelhetjük a zártabb gyepekre jellemző ***lappangó sás*** *„boszorkánygyűrűit”, ha szerencsénk van, találkozhatunk* ***sisakos sáskával****. Ez utóbbi faj a Duna-Tisza közi homokhát bennszülött ízeltlábúja, csak néhány populációja „költözött fel” középhegységi élőhelyre.*

Sisakos sáska *(Acrida hungarica)*

5.
ÁLLOMÁS

Záródó gyepmozaik

A szukcesszió következő lépésében a növényzettel borított és szabad szikla-, illetve törmelék felszínek aránya megváltozik, a gyep záródik. Zárt gyepekről akkor beszélünk, ha a növényzettel borított rész meghaladja a felszín 70-80%-át. A záródás során a környezet kis mértékű eltérései (talajvastagság, talaj tápanyagtartalom, talaj vízmegtartó képesség, mikroklíma, stb.) miatt nagyon hasonló fajkészletű, néhány fajban és az egyes fajok mennyiségi arányaiban (dominanciaviszonyokban) azonban eltéréseket mutató gyeptípusok és azok átmenetei alakulnak ki. Itt két típus állományát és azok átmeneteit figyelhetjük meg. Az északias kitettségű lejtőn zárt sziklagyep nő. Állományalkotó füve a **magyar rozsnok**. Mellette jellemző a **lappangó sás** előfordulása. Az itteni állományban tömeges az **ágas homokliliom**. Néhol kimagaslanak a gyepből a **kisfészkű hangyabogáncs** lilásvörös virágfejei. A nyárutó szép virága a **kereklevelű harangvirág**. Helyenként nagy foltokat alkot a **kardos peremizs**, a **homoki pimpó**, de találkozhatunk a nyílt sziklagyepek fajaival is. A másik típus az általában déli kitettségű, szubmediterrán klímájú (nyári szárazság, májusi és október-novemberi csapadékmaximum) dolomitlejtőkön jellemző, de a Tétényi-fennsíkon sokszor plató helyzetben (síkon), sőt néha kicsit északi kitettségen is megjelenő sziklafüves lejtősztyep. Itt jellemző állományalkotó az **élesmosófű** és a **lappangó sás**.

Kisfészkű hangyabogáncs
(Jurinea mollis)

Élesmosófű
(Chrysopogon gryllus)

Budai imola *(Centaurea sadleriana)*

A gyep virágai a **közönséges napvirág**, a **szilkés gurgolya**, az **aranyfürt**, a **budai imola**, a **tavaszi hérics** és a **selymes dárdahere**. A két típus „tiszta" állományfoltjai mellett igen sok nehezen behatárolható, átmeneti jelleget mutató gyepfolttal is találkozhatunk. Együttes mozaikjainak előfordulása jellemző a fennsíkra.

Utunk balra fordulva, a régi katonai raktárépületek kerítése mellett vezet tovább. Útközben megfigyelhetjük a nyílt és zárt gyepfoltok, az újabb fajjal, a veresgyűrű sommal gazdagodott cserjések mozaikját.

Tavaszi hérics *(Adonis vernalis)*

6.
ÁLLOMÁS

Hullámzó fűtenger

A kis dombgerinc tetején áthaladva a fennsíkon folyton fújó szélben hullámzó „fűtenger" képe tárul elénk. A látvány igazán májusban csodálatos, amikor a tömegesen előforduló **csinos árvalányhaj** toklászainak megnyúlt, tollas szálkái ezüstösre festik a gyepet. Az eddig említett gyeptípusokkal ellentétben, ahol a viszonylag alacsony növésű, 10-20 cm magas állományból emelkednek ki a **magyar rozsnok** 80 cm–1 m magas, illetve az **élesmosófű** méternél magasabb csomói, vagy néhány virág métermagas szárvégen levő virágzatai, itt egy, a kettő közötti magasságot, 40-50 cm-t elérő, egyöntetű, zárt gyepet figyelhetünk meg. A mészkő lejtősztyeprétek megjelenésükben egységesebb képet adnak, csak közelebbi vizsgálódás mutatja meg, hogy itt is inkább gyepmozaik van számos átmenettel, mint egy társulás „tiszta" állománya, a közös az, hogy az árvalányhaj az állományalkotó. A füvek közül a virágok sem nagyon emelkednek ki. Májusban a füvek tövei között kígyózik kékes propellerre emlékeztető virágaival a **pusztai meténg**. Alig emelkednek ki a gyepszintből a **közönséges legyezőfű** fehér virágzatai. Mint a nyulak fülei állnak a nagy foltokban növő **selymes peremizs** szőrös levei. Sárga virágjukat már nyáron hozzák. Tavasszal a **hegyi len** kék, míg nyár végén az **árlevelű len** fehéres vagy halványrózsaszín virágai színezik a gyepet. Csak halk surranó nesz jelzi a **fürge gyíkok** vagy nagyobb termetű rokonaik,

Pusztai meténg *(Vinca herbacea)*

Imádkozó sáska *(Mantis religiosa)*

Koloncos legyezőfű *(Filipendula vulgaris)*

a **zöld gyíkok** mozgását a gyepben. Szinte nem is látjuk őket, külön szerencse, ha egy, a gyepből kiemelkedő cserje ágán megfigyelhetjük napozó egyedeiket. Májusban gyakran láthatók fű között mozgó röpképtelen **gyalogcincérek**, lárváik a pázsitfüvek gyökerével táplálkoznak. Velük egy időben kelnek ki, de csak nyár végére, teljes kifejlettségük elérésekor válnak szembetűnővé a gyepek félelmetes ragadozói, az **ájtatosmanók** vagy másik nevükön **imádkozósáskák**. Félelmetes fogólábaikkal villámgyorsan kapják el áldozatukat.

Csinos árvalányhaj *(Stipa pulcherrima)*

Selymes peremizs (Inula oculus-christi)

Utunkat folytatva egy sűrű galagonyáshoz érünk, itt balra fordulva, annak mentén haladunk tovább.

Zöld gyík *(Lacerta viridis)*

Árlevelű len *(Linum tenuifolium)*

Régi levendulás

7. ÁLLOMÁS

Sétautunkat folytatva ismét az emberi beavatkozás nyomait fedezhetjük fel. A szubmediterrán klímájú, sekély, köves, laza talajú termőhelyek hasznosításának egyik formája volt korábban a mediterrán eredetű haszonnövények termesztése. Így került a Tétényi-fennsíkra a **levendula**, amely eredetileg a Földközi-tenger környékén honos. Nálunk már a korai középkorban, sőt talán a római időkben gyógy- és fűszernövényként ültették, magyar neve is a latin elnevezésből ered. Fontos illóolajtermő növényünk, melynek díszhatása sem megvetendő. A levendulából kinyert illóolajat szívesen használják gyógyhatású (fito- illetve aromaterápiás) készítményekben (krémekben, bedörzsölőszerekben), elsősorban reumás fájdalmak enyhítésére. Kedvező bőrápoló tulajdonságai (fertőtlenítő, gyulladáscsökkentő) miatt gyakori alkotórésze a különféle kozmetikai készítményeknek is. A növény felhasználható helyiségek, szekrények (molyűző!), fürdők illatosítására. Teája idegnyugtató, görcsoldó és étvágyjavító hatású, virágából egyes vidékeken szörpöt is készítenek. Az illatos, dúsan elágazó félcserje alig félméternyi örökzöld párnát alkot. Szálas levelei szürkén molyhosak, kék virágai június-júliusban nyílnak. A növény feltétlen napos fekvést kíván, így a fölötte kialakuló cserjés, illetve a betelepített fák lassan kiszorítják az egykori levendulás állományait. Ugyanakkor néhány tövét a telepítésén kívül, a gyepben is megfigyelhetjük már!

Levendula *(Lavandula angustifolia)*

8.
ÁLLOMÁS

Fenyves

Elhagyva a védett terület központi részét, a Balatoni (7-es) utat szegélyező telepített fenyveshez érünk. Az elmúlt évszázad egyik hibás fásítási elképzelésének, a tájidegen fenyvesek telepítésének számos sziklagyep-sztyep együttesünk esett áldozatul úgy, hogy a várt erdészeti haszon sem valósult meg. A mediterrán származású **feketefenyő** ültevények alatt előbb-utóbb az eredeti növénytakaró minden faja kipusztul. Helyenként szerencsére vegyes telepítés történt és a fenyők mellett a karsztbokorerdők fajait is ültették: **virágos kőrist**, **cserszömörcét**. Az ilyen helyeken esély van a tájidegen fajok eltávolítása után a természetszerű erdőfoltok kialakítására. Noha a fenyvesek telepítése kifejezetten káros a gyepek szempontjából, az erdő itt mégis komoly védelmi szerepet tölt be: megszűri a főútvonal káros hatásait, ezáltal védi a belső területek értékes maradványgyepeit. Az **ezüstfát** szintén az 1970-es évek elején telepítették, útszéli fásítás céljából. Ma már a faj főleg a madarak által széthordott lisztes, olajos magvaival terjed, de sarjtelepeket (polikormont) is képezhet. Az ezüstfa kisebb-nagyobb mennyiségben az egész fennsíkon jelen van (jelentős állományát a 2-3. állomások között figyelhettük meg). A szeméthalmok környékén megjelenő **bálványfa** jelenleg még csak kisebb gócszerű foltokban „fertőz". A természetvédelmi kezelés kiemelt feladata a fenti inváziós fajok (szép magyarítással: „özönnövények") visszaszorítása. Ez azért fontos, mert e fajok agresszív terjedésük során teljesen átalakítják a természetes élőlényközösségek fajkészletét és szerkezetét. A védekezés nem könnyű, általában elmondható, hogy minden faj ellen külön védekezési módokat kell alkalmazni. Ezeken a fajokon kívül még számos inváziós faj jelenlétét figyelhetjük meg (pl. **kanadai aranyvessző**, **akác**, amerikai eredetű **őszirózsák**, **parlagfű**, **japánkeserűfű**), ezek elterjedése azonban szerencsére (még) nem jelentős!

Feketefenyő *(Pinus nigra)*

Erdeifenyő *(Pinus sylvestris)*

Az út a telepített fenyves mellett halad hosszan, majd a 3. állomás közelében visszatér az eredeti nyomvonalhoz. Innen a visszaút már ismerős a Szoborparkig. Útközben megfigyelhetjük a természetvédelmi szempontból kedvezőtlen folyamatot: a fenyő a természetes gyepben magról lassan terjed.

Ezüstfa *(Elaeagnus angustifolia)*

Felhasznált és ajánlott irodalom

BAJOR Z. (2004):
A Tétényi-fennsík madárfaunájának felmérése 2003-2004-ben.
Tájökológiai lapok, 2. évf. 2. sz. 365–370. old.

BORHIDI A. – SÁNTA A. (szerk.) (1999):
Vörös könyv Magyarország növénytársulásairól
I-II. TermészetBÚVÁR Alapítvány Kiadó, Budapest

FEKETE G. - VARGA Z. (szerk.) (2006):
Magyarország Tájainak növényzete és állatvilága.
MTA Társadalomkutató Központ, Budapest

GARBÓCI L. – KANYÓ F. – SZÁRAY M. (szerk.) (2001):
Budafok-Tétény Millenniumi album.
Budapest XXII. ker. Önkormányzata

GERGELY A. – KECSKÉS F. – MERKL O. (2000):
Szubmediterrán sziget – a Tétényi-fennsík.
TermészetBÚVÁR 55. évf./6. szám: pp.: 20-22

JOÓ E. – TÓTH G. – TÓTH S. (szerk.) (1970):
Tétény-Promontor Budapest XXII. kerületének története.
Budapest Főváros XXII. kerületi Tanács VB, Budapest

KIRÁLY G. – MOLNÁR ZS. – BÖLÖNI J. – CSIKY J. – VOJTKÓ A. (szerk.) (2008):
Magyarország földrajzi kistájainak növényzete.
MTA ÖBKI, Vácrátót

KUN A. (1998):
Sziklai növénytársulások az Érd-Tétényi-fennsíkon.
Kitaibelia 3: pp.: 65-70

SIMON T. (szerk.) (1994):
Természeti kincsek Dél-Budán. A Tétényi-fennsík és a Háros-sziget növény- és állatvilága, természetvédelme.
Cserép falvi Kiadó – Zöld Jövő Környezetvédelmi Egyesület

SOMOSY Z. (szerk.) (1998):
A Tétényi-fennsík.
Budatétényi Polgári Kör

VICTOR A. (szerk.) (1998):
Természetfürkészet a Tétényi-fennsíkon.
Munkafüzet és Tanári útmutató.
ÖKOSANSZ Alapítvány, Budapest

Impresszum

Írták és szerkesztették:

Gergely Attila
Budapesti Corvinus Egyetem,
Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék

Kecskés Ferenc
Budai Középiskola, Budapest

A fotókat készítették:
Bajor Zoltán, Gergely Attila, Korda Márton

A tanösvény építését és a kiadvány megjelenését támogatták:
Fővárosi Önkormányzat Civil Alapja
Környezetvédelmi és Vízügyi Célelőirányzat
Fitoland Kft.

A tanösvény építésében részt vettek:
Zöld Jövő Környezetvédelmi Egyesület,
Budatétényi Polgári Kör
és a Fitoland Kft. önkéntesei

Nyomdai előkészítés, grafikai tervezés:
AbiPrint Kft.

Nyomdai munkálatok:
Pantopress Nyomda Kft.
Felelős vezető: Szilágyi József

Készült: 2015-ben, 2000 példányban

Kiadja a Zöld Jövő Környezetvédelmi Egyesület
www.zoldjovo.hu
Felelős kiadó: *Dr. Mészáros Péter elnök*

A kiadást támogatta a Fővárosi Önkormányzat Környezetvédelmi Alap és a Fitoland Kft.

Zöld Jövő
Környezetvédelmi
Egyesület